

En artikel fra [KRITISK DEBAT](#)

Vestsahara: Afrikas sidste koloni

Skrevet af: **Søren Friis** | Offentliggjort: 15. august 2011

Udplyndringen af det marokkansk-besatte Vestsaharas ressourcer er gentagne gange erklæret ulovlig af FN. Alligevel fisker danske og europæiske skibe ufortrødent Vestsaharas farvand tyndt. De belejrede saharawier ser ikke en krone; tværtimod er det indtægterne fra fiskeriet, der gør Marokkos besættelse rentabel. Den danske regering fordømmer udadtil besættelsen og udnyttelsen af Vestsahara, men salgsmotivet i Marokko og manglende indgreb over for danske virksomheders handel i området taler også sit eget tydelige sprog. Hvor er det slået klik?

Vestsahara er placeret syd for Marokko ved den nordafrikanske atlantehavskyst. Størstedelen af landet har været besat af den nordlige nabo siden 1975. En langvarig krig mellem de besættende marokkanske tropper og oprørsfronten Polisario, der kæmpede for saharawi-folkets selvstændighed, ophørte for mere end tyve år siden, men det har hverken betydet fred eller selvbestemmelse for det besatte ørkenområdes beboere.

Siden 1991 har FN-tropper overvåget en skrøbelig våbenhvile langs en tusind kilometers frontlinje, der snor sig ned gennem Vestsaharas ørkensand. På den marokkanske side findes hele Vestsaharas fiskerige kystlinje, som Marokko forvalter efter eget for godt befindende. På den anden side af linjen er størstedelen af den oprindelige befolkning, saharawierne, forvist til et liv i flygtningelejre i ørkenen eller fordrevet til nabolandet Algeriet.

Her har de ca. 200.000 saharawier i tyve år afventet en evig udskudt afstemning om Vestsaharas suverænitet. Marokkos kong Mohammed VI har imidlertid udtalt, at han ikke vil opgive "så meget som et sandkorn" af sit lands "elskede Sahara" og landets nye forfatning fra 2011 udelukker også muligheden for den længe udskudte afstemning. Blandt Marokkos stærkeste økonomiske og militære støtter finder man især Frankrig og USA, som ifølge eksperter længe har frygtet, at resultatet af en afstemning om Vestsaharas fremtid ville bidrage til at underminere Marokko styre, som man anser for at være pro-vestligt. [1]

Marokkos besættelse af Vestsahara, som overtog magten i et vakuum skabt efter den spanske kolonimagts tilbagetrækning, blev allerede i 1975 fundet ulovlig i en opinion fra Den Internationale Domstol i Haag. Siden da har også FN's generalforsamling flere gange fordømt besættelsen og den medfølgende udnyttelse af Vestsaharas naturressourcer. I folkeretten hedder det sig nemlig, at folk, der bor i territorier uden selvbestemmelse, har den uomtvistelige ret til naturressourcerne i deres område.

Netop derfor, skrev FN's undergeneralsekretær Hans Corell om Vestsahara i 2002, "har Generalforsamlingen gentagne gange fordømt udnyttelsen og plyndringen af naturressourcer og andre økonomiske aktiviteter, som er i strid med interesserne hos disse territoriers befolkninger og som berøver dem deres legitime rettigheder til deres naturressourcer." [2]

EU og det ulovlige fiskeri

For to år siden vurderede Europa-Parlamentets juridiske tjeneste i overensstemmelse med FN's fordømmelse, at europæisk fiskeri i Vestsaharas vande var i strid med international lov. Denne vurdering blev Parlamentet og EU-kommissionen gjort bekendt med allerede i juli 2009, men først året efter nåede den frem i offentlighedens opmærksomhed. [3]

I vurderingen blev det bekræftet, at de europæiske fartøjer, som fiskede i Vestsaharas vande på baggrund af den gældende fiskeriaftale mellem EU og Marokko, forbrød sig mod international ret. Det blev slået fast, at saharawi-befolkningen aldrig var blevet konsulteret omkring aftalen og heller ikke havde modtaget nogen godtgørelse for EU-landenes udnyttelse af deres retmæssige ressourcer. EU-kommissionen blev derfor opfordret til at suspendere fiskeriaftalen med Marokko og sikre sig, at fartøjer under EU-flag blev udelukket fra at fiske i Vestsaharas vande. Denne anbefaling blev resolut ignoreret.

Fiskeriaftalen mellem EU og Marokko - "EU-Morocco Fisheries Partnership Agreement" - trådte i kraft i starten af 2007. I kølvandet af Europa-Parlamentets juridiske vurdering i 2009 forsøgte en lang række parlamentarikere at sætte problemet med aftalen på dagsordenen. Blandt andet kritiserede den danske socialdemokrat Ole Christensen (MEP) i stærke vendinger EU's ukritiske forsøg på at genforhandle den snart udløbne fiskeriaftale.

"Vil du som Danmarks udenrigsminister tillade en EU-aftale, der sikrer Marokko enorme indtægter, når samme land i tide og utide overtræder international lov?" spurgte Christensen i januar 2011 udenrigsminister Lene Espersen, som tidligere havde oplyst Folketingets Europaudvalg, at hun ikke så nogen sammenhæng mellem fiskeriaftalen og Marokkos overgreb på befolkningen i Vestsahara.

"Senest, i november måned, overfaldt marokkansk militær en fredelig protestlejr, der støttede Vestsaharas selvstændighed og derved dræbte 13 uskyldige og sårede adskillige hundreder. Skulle du på Danmarks vegne i Ministerrådet tillade EU-kommissionen at give Marokko en forgyldt fiskeriaftale, ville det ganske enkelt være skruppelløst og i strid med al anstændighed," fortsatte Christensen. [4]

Også hos mindre danske NGO'er som Afrika Kontakt kæmpede enkelte ildsjæle med

at gøre opmærksom på problemet med fiskeriaftalen, som ifølge beregninger har tilført den hårdhændede marokkanske besættelsesmagt et ti-cifret beløb. [5] Protestskrivelserne fra parlamentarikere og NGO'er modtog dog hovedsageligt dækning i mindre danske nyhedsmedier som Arbejderen og U-landsnyt.

Da det i februar 2011 blev tid til at votere om en forlængelse af aftalen, stemte Danmark sammen med de andre nordiske EU-lande nu alligevel imod, på trods af visse modsatrettede signaler (se forinden). Det var de bare alene om, og aftalen blev således forlænget for en etårig periode.

"En etårig forlængelse er alt, alt for lang tid," sagde den danske fødevarerminister Henrik Høegh (V) om beslutningen. "Vi er nødt til at lægge mere pres på EU og de marokkanske myndigheder. Vi skal have en redegørelse, der dokumenterer, at det her også er til gavn for opbygningen af Vestsahara. Og det skal ske så hurtigt som muligt." [6]

I december 2010 sagde udenrigsminister Lene Espersen (K) om Vestsahara, at hun var "stærkt bekymret for udviklingen" i lyset af de ovennævnte overgreb, som "naturligvis [var] meget beklagelige." Espersen opfordrede til, at FN's fredsbevarende styrker i området (som går under navnet Minurso) også fik mandat til at overvåge menneskerettighedssituation. Ønsket blev ikke imødekommet ved FN's Sikkerhedsråds forlængelse af Minursos mandat i april 2011. (Som medlem af Sikkerhedsrådet foreslog den danske regering allerede i 2006, at rådet hyppigere skulle underrettes om rettighedssituationen i Vestsahara udviklede sig.) [7]

Vestsahara og det danske dobbeltspil

Har Danmark med sin FN-aktivisme og modstand mod EU's fiskeriaftale sit på det tørre? Objektivt set er svaret noget uklart. For at danne sig et tydeligere billede af den noget dobbelttydige danske Vestsahara-politik må man gå lidt længere tilbage i tiden. I nu snart femten år har Danmark nemlig sendt modsatrettede signaler om Vestsahara. Som et eksempel herpå beskrev Information tilbage i 1997 i en række artikler, hvordan adskillige danske virksomheder medvirkede til at understøtte Marokkos ulovlige besættelse med myndighedernes velsignelse.

Året før havde den danske regering havde nemlig taget initiativ til en større EU-salgsmesse i Casablanca, som efterfølgende førte til flere konkrete danske ordrer i det marokkansk-besatte område. Den danske regering var her officielt repræsenteret ved departementschef i fødevarerministeriet Nils Bernstein. En anden messe i badebyen Agadir blev også arrangeret - denne gang stod chefkonsulent Christian Wittenkamp fra Dansk Industri i spidsen. Blandt deltagerne ved disse salgsmesser var rederivirksomheder såsom Mærsk og konsulentfirmaer som Rambøll. Efter sædvanen blev disses investeringer i Vestsahara foretaget

udelukkende i samarbejde med marokkanske partnere og ingen saharawi-repræsentanter blev taget med på råd. [8]

En nærliggende forklaring på et så uheldigt initiativ kunne selvfølgelig være naivitet blandt embedsmændene i Landbrugs- og Fiskeriministeriet. Ministeriets kontorchef udtalte f.eks. til Information, at han slet ikke var bekendt med noget juridisk problem angående Vestsahara. Men en sådan forklaring holder kun et kort stykke ad vejen, da man i dette ministerium sjældent handlede uden Udenrigsministeriets godkendelse. Herfra var den daværende ambassadør i Marokko, Peter Brander, da også udmærket bekendt med den juridiske problematik, da han til Information udtalte: "Jeg har det lidt underligt med udviklingen af fiskeriet i Vestsahara. For reelt har jeg jo ikke nogen jurisdiktion i området. Reelt kan jeg slet ikke komme der." Det kunne de danske fiskekuttere og fragtskibe åbenbart godt.

Den senere danske Vestsahara-politik - eller mangel på samme - viser også tegn på bevidst dobbeltspil. Fem år senere blev udenrigsminister Per Stig Møller i Folketinget spurgt om den officielle danske holdning til besættelsen. "Vestsaharaspørgsmålet og dermed også spørgsmålet om overhøjheden over området er stadig uløst," mente den danske udenrigsminister ved denne lejlighed. [9] Udenrigsministeren huskede dog også at nævne, at Danmark fortsat støttede FN's bestræbelser på at finde en løsning på konflikten i området. Men det ville næppe være helt utænkelig, at visse danske virksomheder alligevel læste ordene "kom og tag for jer, mens I kan" mellem linjerne.

Som en DR-dokumentar i november 2010 belyste, finder man på trods af regeringens formelle modstand stadig danske skibe blandt de europæiske fartøjer, som stik imod international lov og EU-landenes bedre juridiske vidende fortsat fisker Vestsaharas farvand tyndt. [10] Udover dette tyder meget på, at danske rederier har deltaget i ulovlig fragt af områdets store forekomster af fosfat, som skibes væk og bruges som gødning i lande som New Zealand. Begge dele uden lokal medbestemmelse eller fortjeneste, vel at mærke. (En anden dokumentar belyste i 2010 et udbredt svensk fiskeri i Vestsaharas farvand, på trods af den svenske regerings advarsler. Ironisk nok kompenserer den statslige svenske udviklingsorganisation, Sida, den nødlidende befolkning med sendinger af thailandsk dåsemakrel.) [11]

I en gennemgang som denne kan man ikke undgå at bemærke, at skiftende danske regeringer længe har kendt til adskillige FN-organers beslutninger; til de juridiske eksperters kritik; til menneskerettighedsorganisationernes fordømmelse og til højtstående danske FN-udsendtes advarsler. [12] Alligevel har man gjort meget lidt for at stoppe de danske virksomheder, som kynisk har set deres snit til at deltage i et europæisk handelseventyr efter en model, som fremstår mindre neo-kolonialistisk

end *bogstaveligt* kolonialistisk.

I de danske nabolande Norge og Sverige udstedte regeringerne i efteråret 2007 klare retningslinjer mod enhver form for handelsmæssigt forhold til det besatte Vestsahara. Det har den danske regering i skrivende stund stadig ikke gjort, og intet tyder på, at der er intentioner om det. Den manglende danske udmelding bunder efter alt at dømme ikke i en forglemmelse, men snarere i en direkte uenighed med f.eks. den norske tolkning af FN's beslutninger, som på grund af netop europæisk modstand endnu ikke er omsat til konkret international lovtekst (hvis man ikke betragter FN's charter således). [13]

I februar 2008 kunne organisationen DanWatch rapportere, at den danske handel med Vestsaharas ressourcer stadig stod på. Blandt de virksomheder, der bidrog til at skibe områdets værdifulde fosfat til udlandet, var således det danske rederi J. Lauritzen. Igen i januar 2011 forlød det, at et skib fra et dansk rederi, D/S Norden, fragtede fosfat fra Vestsahara i partnerskab med et statsejet marokkansk selskab. I lyset af den manglende danske afstandtagen er det yderst sigende, at rederiet undskyldte sig således: "Der er ingen sanktioner eller handelsrestriktioner vedrørende Vestsahara. [D/S] Norden driver ikke selvstændig udenrigspolitik." [14]

I marts 2011 blev lysten til at 'sælge' Marokko (inkl. Vestsahara) til de danske virksomheder igen for stor hos de danske embedsmænd. Naturligvis uden at nævne konflikten i Vestsahara fremhævede Danmarks ambassaderåd i Rabat (dvs. ambassadens souschef) i en udtalelse Marokkos marked som specielt interessant for danske virksomheder, især på grund af den marokkanske regerings såkaldte "reformvenlige linje" og dens etablering af EU-rettede "handelszoner" og "investeringszoner". [15] Hvilken slags "reformer", der sigtedes til, meldte fortællingen intet om. I lyset af Marokkos hang til brutale rydninger af flygtningelejre kunne man gøre sig sine tanker.

Danmark, Europa og Afrikas sidste koloni

Det samlede billede af den danske Vestsahara-politik er ét, hvor efterfølgende regeringers tilsyneladende velmenende udtalelser kommer til stå i kontrast med den laden stå til, man har praktiseret over for både danske virksomheder og partnerlande, der gennem deres handel med området har brudt de gældende internationale regler. Der kan således ikke være nogen tvivl om, at Danmark har svigtet store dele af sit ansvar, hvad angår at tage egentlige skridt for at forebygge og forhindre udplyndringen af Vestsahara.

Det vil sige når regeringens embedsmænd da ikke ligefrem har aktivt promoveret den ulovlige udnyttelse over for det danske erhvervsliv. I visse kroge heraf kunne engelske floskler som 'Corporate Social Responsibility' tilsyneladende lige så godt

være formuleret på arabisk: Trangen til et raskt, EU-støttet handelseventyr syd for Middelhavet har simpelthen været for stor til, at man har villet praktisere nogen form for moralsk funderet selvdisciplin i tilfældet Vestsahara.

Det burde sige sig selv, at et nødlidende og konfliktramt tidligere koloniområde ikke er et passende sted for danske og europæiske handelseventyr. Men et eller andet sted - hos politikerne, embedsværket, virksomhederne - er noget slået klik. Måske er det på uforklarlig vis lykkedes de ansvarlige at overbevise sig selv om, at når de andre gør det, så må det jo være i orden. En sådan tankeproces har tilsyneladende udfoldet sig i endnu større skala på EU-niveau, hvor metertykt bureaukrati og skadelig gruppetænkning ofte resulterer i udenrigspolitiske beslutninger, som altid synes at efterlade flertallet af både beslutningstagerne og de berørte utilfredse.

Vestsahara kan dermed også betragtes som et studie i nødvendigheden af øget *accountability* og reelt mellemstatsligt demokrati. Meget tyder nemlig på, at et styrket Europa-Parlament i dette tilfælde ville have handlet mere ansvarligt end både EU-kommissionen og de europæiske regeringer selv, hvoraf f.eks. Frankrigs stadig ser store dele af Nord- og Centralafrika som et privat, kolonialt domæne.

Dansk og europæisk egennyttighed kan dog ikke være hele forklaringen på misèren: Ifølge flere kilder er den europæiske profitmargin ved Vestsahara-fiskeriaftalen nemlig så papirtynd, at det lige så vel kunne svare sig for EU at betale fiskerne for at blive hjemme. Ej heller har nordeuropæiske lande som Danmark nogen sikkerhedspolitisk interesse i at holde saharawierne undertrykt (selvom det selvfølgelig ikke kan udelukkes, at visse allierede har forsøgt at overtale regeringen om det modsatte).

Tilbage står derfor indtrykket af et klodset dobbeltspil, der ikke har tjent noget rationelt formål, men kun bidraget til at forlænge og forstærke en konflikt, der har kostet utallige menneskeliv og forarmelsen af en hel folkegruppe. Med andre ord: Vestlig udenrigspolitik når den er værst.

Fra dansk side må første skridt imod en oprejsning over for Vestsaharas befolkning naturligvis være at stoppe med at deltage i udplyndringen af landet. Andet skridt må være at modarbejde tyveriet aktivt i EU-regi.

Vestsahara betegnes ofte som Afrikas sidste koloni. Gennem ord og gennem handling især bør Danmark og EU gøre det klart, at det stadig er én for meget.

Noter

* [Se en udvidet litteraturliste her.](#)

- [1] Se "Morocco and Western Sahara," Stephen Zunes, FPIF, 1. dec. 1998 | "Weighing Morocco's New Constitution," Paul Silverstein, MERIP, 5. juli 2011 | Diverse blogindlæg, "Stephen Zunes: Western Sahara" (<http://stephenzunes.org/category/topic/western-sahara/>).
- [2] "Anklage: Dansk rederi med til at plyndre Vestsahara," DanWatch, 21. feb. 2008.
- [3] Se "European Parliament's lawyers declare EU fishing illegal," West Sahara Resource Watch, 26. feb. 2010.
- [4] "Åbent brev til udenrigsministeren," Ole Christensen, 17. jan. 2011 | Se også "Western Sahara conflict flares again as refugee camp is broken up," The Guardian, 16. nov. 2010.
- [5] "Blodige konsekvenser af europæisk fiskeri i Afrika," Danmarks Radio P1, 25. nov. 2010. Få dage efter udsendelsen blev DR-journalisten Mads Ellesøe og hans kæreste tilbageholdt i Marokko, hvor deres elektroniske udstyr blev konfiskeret (Ritzaus Bureau, 29. nov. 2011).
- [6] "EU-støtte til besættelsesmagt kan fortsætte," Ritzaus Bureau, 11. feb. 2011.
- [7] "Lene E. er "stærkt bekymret"," Peter Kenworthy, Arbejderen.dk, 22. dec. 2010 | Se desuden "Vestsahara og Sikkerhedsrådets dobbeltmoral," Peter Kenworthy, Arbejderen, 18. maj 2011.
- [8] "Dansk succes med bitter eftersmag," Information, 20. okt. 1997 | "Dansk indblanding i Vestsahara," Information, 20. okt. 1997 | "Dansk rolle i Vestsahara kritiseres," Information, 21. okt. 1997 | "Kritik af dansk rolle i Vestsahara," Information, 25. okt. 1997 | Alle af Torben Holleufer. Anvendte citater fra førstnævnte artikel.
- [9] "Om Danmark stadig ikke anerkender Marokkos suverænitet over Vestsahara," EU-Oplysningen, af ukendt dato 2002.
- [10] Se note 5.
- [11] Se note 2. samt "Fattiges fisk eksporteres til Norden," Udvikling, marts 2010.
- [12] Den danske oberst Kurt Mosgaard, i 2008 netop hjemvendt fra en post som leder af FN's fredsbevarende Minurso-styrke på 225 mand, så på sagen med samme øjne som de juridiske eksperter: "Vestsahara er besat af Marokko, og så længe der ikke er en løsning på konflikten, vil det være i strid med FN's anbefalinger at hente råstoffer som fosfat ud af landet." (DanWatch; se note 2.)
- [13] Se "<http://bit.ly/qHCpt7>" og "<http://bit.ly/qoVUML>".
- [14] "Dansk skib sejler med stjålet fosfat, " Arbejderen, 20. jan. 2011.
- [15] "Potentiale for dansk eksport til Marokko," EKF (Eksport Kredit Fonden), 14. marts 2011.